

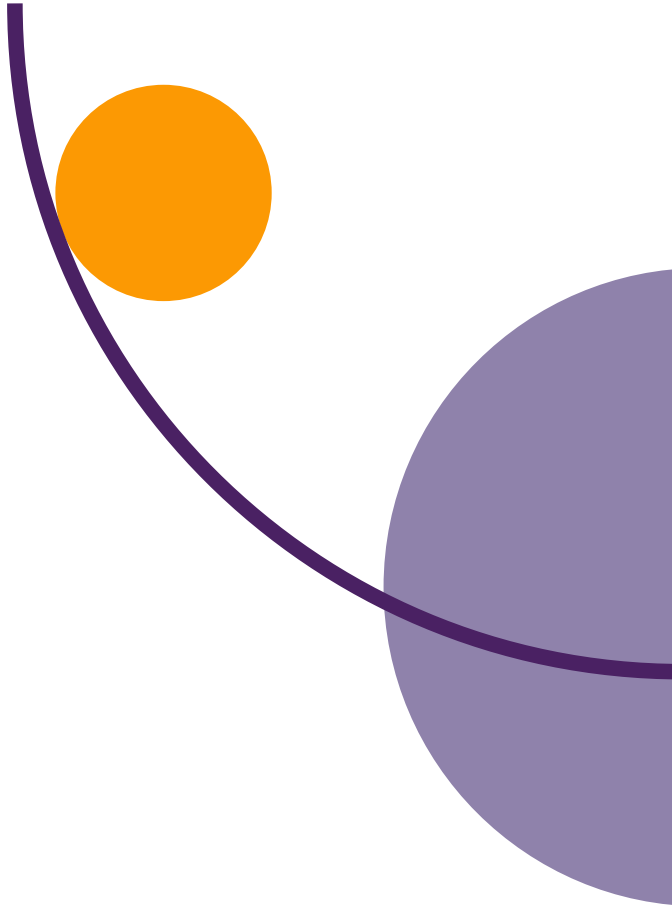
Servicii specializate pentru femei afectate de violența sexuală

Raport privind bunele practici din Europa

Acest material a fost produs cu suportul UN Women Moldova (Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitate de Gen și Abilitarea Femeilor).

LISTA ABREVIERILOR

RCCVS – Răspunsul Coordonat Comunitar la cazurile de Violență Sexuală

OMS – Organizația Mondială a Sănătății

SART – Sexual Assault Response Team

CP – Codul Penal

CPP – Codul de Procedură Penală

Convenția de la Istanbul– Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice

CUPRINS

Introducere	6
Metodologie	9
Ce înseamnă Răspuns Coordonat Comunitar în cazurile de Violență Sexuală?.....	10
Consolidarea capacităților profesioniștilor centrată pe traumă.....	12
Educarea și prevenirea timpurie.....	15
Organizarea serviciilor specializate/răspunsului în cazurile de violență sexuală	16
Servicii specializate pentru victimele violenței sexuale	17
Specialiștii implicați în RCCVS	19
Modalitatea și durata monitorizării cazurilor de violență sexuală	20
Colaborarea intersectorială în cazurile de infracțiuni sexuale	21
Consolidarea capacităților specialiștilor în vederea asigurării RCCVS	22
Finanțarea serviciilor specializate destinate victimelor infracțiunilor sexuale	24
Prevenirea – componentă esențială a RCCVS	24
Concluzii	26
Recomandări pentru Republica Moldova	29
ANEXE	33
Anexa 1. Chestionarul privind evaluarea bunelor practici în domeniul serviciilor specializate pentru femei și fete afectate de violență sexuală	34
Anexa 2. Informație detaliată privind vizita de studiu în Spania	36
Anexa 3. Informație detaliată privind vizita de studiu în Serbia	49

Introdocere

Viața și integritatea sexuală este o parte indispensabilă a drepturilor fundamentale ale omului și reprezintă un aspect important în dezvoltarea unei societăți și a progresului bunăstării ei. Acest deziderat trebuie să se regăsească în politica statului și să asigure o prevenire efectivă și combaterea eficientă a infracțiunilor privind viața sexuală și reabilitarea victimelor unor asemenea infracțiuni. Politica statului în acest domeniu trebuie să asigure o abordare cât mai complexă, ținându-se cont de sensibilitatea subiectului, de trauma și nevoile victimei, dar și de pericolul social pe care îl prezintă făptuitorul. Din aceste considerente răspunsul în cazul infracțiunilor cu caracter sexual trebuie să fie unul coordonat, secundat de o interacțiune și colaborare maximă între profesioniștii din diverse sectoare, chemați conform legii să intervină în asemenea cazuri.

În prezentul Raport vom proceda la o reflecție a Răspunsului multidiscplinar/Comunitar Coordonat în cazurile de Violență

Sexuală, din perspectiva bunelor practici, după modelul Echipei de intervenție în cazurile de infracțiuni sexuale (engl.: Sexual Assault Response Team – SART).

Au fost analizate mai multe experiențe de implementare a acestui model în Europa. Scopul exercițiului în cauză a fost de a identifica cel mai potrivit model/abordare pentru Republica Moldova. Întru realizarea exercițiului dat au fost selectate 5 țări din Europa (Malta, Serbia, Spania, Marea Britanie și Suedia) în care se implementează conceptul de răspuns multidiscplinar coordonat la infracțiunile sexuale. Experiențele și contextele țărilor selectate au fost diferite în acest sens. După o analiză minuțioasă a modelelor statelor sus-menționate, ulterior au fost selectate 2 țări, Spania și Serbia, că și experiențe relevante în domeniul Răspunsului Comunitar Coordonat la cazurile de Violență Sexuală, relevante în contextul Republicii Moldova.

În perioada octombrie-noiembrie 2019, în aceste țări au fost organizate vizite de studiu ale

delegației de profesioniști din Republica Moldova, din componența cărora au făcut parte reprezentanți ai Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Centrului de Medicină Legală, Procuraturii Generale, Direcției Generale Urmărire Penală din cadrul Inspectoratu-

lui General al Poliției, Centrului Internațional „LA STRADA”, UN Women Moldova. Toate aceste acțiuni au fost realizate în parteneriat cu **UN Women** Moldova (Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor), cu suportul **Suediei**.

Metodologie

Prezentul Raport este rezultatul unei cercetări în oficiu privind identificarea bunelor practici în domeniul Răspunsului Comunitar Coordonat în cazurile de Violență Sexuală (engl.: Sexual Assault Response Team – SART). Au fost analizate bunele practici din următoarele țări: Marea Britanie, Malta, Spania, Serbia și Suedia. Analiza a fost efectuată în baza informației disponibile în Internet, prin comunicarea cu secretariatul Rețelei Europene „Rape Crisis Network Europe”, cu organizații active din fiecare țară selectată și specialiști în domeniu, care au completat chestionarul de studiu (Lista întrebărilor din chestionar este disponibilă în Anexa 1. a acestui Raport). Ulterior au fost selectate Spania și Serbia, care au cele mai apropiate trăsături cu Republica Moldova în ce privește subiectul violenței sexuale, unde au fost organi-

zate vizitele de studiu pentru delegația Republicii Moldova, alcătuită din reprezentanți ai Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Centrului de Medicină Legală, Procuraturii Generale, Direcției Generale Urmărire Penală din cadrul Inspectoratului General al Poliției, Centrului Internațional „LA STRADA”, UN Women Moldova. Ulterior, lecțiile învățate, recomandările au fost validate în cadrul focus-grupurilor. Concluziile și recomandările au fost oferite factorilor de decizie pentru a fi luate în considerare la elaborarea unei foi de parcurs pentru Republica Moldova în vederea dezvoltării serviciilor specializate pentru persoanele afectate de violență sexuală.

Ce înseamnă Răspuns Coordonat Comunitar în cazurile de Violență Sexuală (RCCVS)?

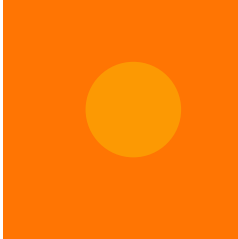
Răspunsul Coordonat Comunitar în cazurile de Violență Sexuală (RCCVS) presupune o abordare multidisciplinară/intersectorială sensibilă la nevoile victimei pentru toată durata lanțului justiției (de la inițierea urmăririi penale

crează în echipă, colaborând și coordonând eforturile comune întru asigurarea prioritară a nevoilor victimei. Conlucrarea intersectorială asigură sănătatea și securitatea publică, precum și sporește răspunderea infractorilor. Acest model poate fi utilizat eficient atât la nivel național cât și la nivel local.

până la repunerea în drepturi a victimei și condamnarea făptuitorului). Nucleul specialiștilor care sunt parte a RCCVS îl constituie reprezentanții organelor de drept, ai ONG-urilor specializate, medicii obstetricieni-ginecologi, medicii legiști (laboratoare biologice și ADN), asistenții sociali și procurorii. Acești specialiști lu-

În general RCCVS oferă victimelor infracțiunilor sexuale suport centrat pe nevoile acestora, consolidează procesul de colectare a probelor, educă comunitatea referitor la serviciile de intervenție/asistență disponibile, dar și referitor la programele educaționale și de prevenire existente. Calitatea RCCVS se definește de multe ori prin nivelul de cooperare și comunicare eficientă între membrii echipelor. Majoritatea echipelor de RCCVS înțeleg foarte bine necesitatea cooperării intersectoriale, găzduiesc sistematic

ședințe și împărtășesc în mod regulat resursele și expertiza. Cu toate acestea, membrii echipelor și instituțiile pe care le reprezintă au propriile ghiduri și protocoale, dar și protocoale de intervenție intersectorială. Asemenea abordare permite mai multor agenții să monitorizeze eficacitatea generală, dar și cea instituțională a răspunsului intersectorial în cazurile de violență sexuală, să examineze care sunt lacunele RCCVS în cadrul lanțului de justiție și să soluționeze urgențele în mod pro-activ.

Echipele de intervenție se definesc ca și echipe de reacție care trimit membrii acestora (ofițeri de urmărire penală, medici legiști, ginecologi, apărători/consilieri ai victimei (cu sau

fără studii juridice), uneori și procurori) să ofere răspunsuri integrate, coordonate imediat după o infracțiune sexuală. Avantajul acestei echipe este de a reduce la minim numărul contactelor pe care victima trebuie să le inițieze pentru a primi servicii medicale, sociale și juridice de calitate. Întrucât membrii echipei de intervenție lucrează împreună pe caz, rolurile și responsabilitățile specifice ale agențiilor participante se împletesc în ghidurile și protocoalele echipei care fixează responsabilitățile bazate pe expertiza instituțională.

Un alt aspect central al RCCVS este cunoașterea manifestării traumei de către toți participanții, indiferent de instituția de profil în care activează.

Consolidarea capacităților profesioniștilor centrată pe traumă

Pentru a se asigura că victimele infracțiunilor sexuale sunt informate și susținute la fiecare etapă în procesul de justiție penală, este esențial ca toți specialiștii tuturor agențiilor implicate în aceste cazuri să fie instruiți în vederea unor răspunsuri adecvate centrate pe traumă și manifestarea ei la această categorie vulnerabilă. Lipsa înțelegerii acestui aspect poate provoca revictimizarea victimelor și, respectiv, dăună procesului penal. Nealegerea cuvintelor, întrebarea pusă incorect sau limbajul nonverbal neadecvat al unui polițist, procuror ori medic pot determina victima să se simtă amenințată, că nu este crezută sau, mai rău, să se întrebe dacă mai merită să raporteze incidentul de abuz sexual. Având o pregătire adecvată de profesioniști calificați (în subiectul violenței sexuale), întreaga echipă multidisciplinară poate sprijini eficient victimele

prin cuvintele și acțiunile membrilor. Poate fi ceva foarte simplu, precum să spui victimei: „Vreau să știi de la bun început că eu te cred” sau „Îmi pare rău că ți s-a întâmplat asta, ești cât de cât bine?” Sau doar să recunoască că experiența prin care a trecut este foarte dificilă și să aprecieze curajul de care dă dovadă din moment ce raportează cazul/solicită ajutorul. Chiar și în situațiile în care nu sunt suficiente probe pentru a înainta o acuzare a făptuitorului, în comunicarea cu victima este importantă abordarea centrată pe traumă, astfel ca ea să se simtă auzită, înțeleasă, susținută și nu descurajată să raporteze asemenea infracțiuni. În condițiile în care cauza penală avansează, este binevenit ca procurorul, avocatul victimei, apărătorul ei să țină sistematic legătura cu victima pentru a se asigura că ea știe și înțelege ce se întâmplă cu cazul ei, să

vădă cum se descurcă și dacă nu are careva întrebări. Flexibilitatea, înțelegerea și răbdarea sunt esențiale în orice interacți-

une cu o victimă a agresiunii sexuale, iar obținerea instruirii adecvate este necesară pentru a aborda în mod corespunzător

preocupările și problemele specifice ale victimelor acestei infracțiuni. Lucru care nu numai că va asigura ca victimele să se simtă susținute și că sunt încurajate să raporteze aceste infracțiuni, dar, în mod inevitabil, va contribui la o urmărire penală mai eficientă și o combatere mai productivă a infracțiunilor de asemenea caracter.

Educarea și prevenirea timpurie

Răspunsul Comunitar Coordonat în cazurile de Violență Sexuală este indispensabil și schimbării atitudinii comunității față de victime, dar și combaterii stereotipurilor de gen. În acest sens campaniile de sensibilizare la nivel național și local sunt foarte importante. Programele educaționale pentru tineret axate pe respectarea limitelor personale, înțelegerea exprimării consimțământului, comunicarea asertivă sunt absolut necesare pentru a preveni orice formă de violență față de femei și fete. Este prioritară și conceptualizarea campaniilor pentru un grup țintă clar, cum ar fi campania de sensibilizare adresată tinerilor cu genericul „Ni confunda pasiunea cu posesia”, sau programe de angajare, precum Program-

ul global UN Women „Orașe sigure și spații publice pentru femei și fete” (<https://www.un-women.org/en/digital-library/publications/2019/01/safe-cities-and-safe-public-spaces-international-compendium-of-practices>).

În cadrul acestor programe sunt organizate activități interactive pentru femei și fete, cercuri de creație, în cadrul cărora se vorbește foarte mult despre siguranță, securitate, protecție, dar și despre respectarea limitelor personale. În unele țări este implementat și cursul de autoapărare a fetelor, ca o modalitate de prevenire a violenței.

1. Servicii specializate pentru victimele violenței sexuale

În toate țările ale căror bune practici au fost analizate există servicii specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale.

Modul de organizare a lor diferă în Serbia, Malta, Spania și Marea Britanie, unde aceste servicii sunt implementate de ONG-uri (Centre de suport pentru victimele violenței sexuale). Totodată, în Spania situația diferă în diferite comunități. În unele sunt servicii specializate, în altele ele lipsesc, în funcție de interesul și posibilitățile autorităților publice locale. În Suedia, de exemplu, există servicii specializate pentru victimele infracțiunilor sex-

uale, unități specializate atât în cadrul sistemului de sănătate, cât și în cadrul lanțului de justiție, fiind prezentă și o colaborare strânsă între procurorii responsabili de aceste cazuri și serviciile sociale. Aceste servicii/echipe specializate sunt gestionate de instituții de stat.

Formele de organizare sunt diferite în funcție de posibilitățile și contextul local. Spre exemplu, în Spania existența serviciilor specializate depinde de faptul cât de sensibile sunt la acest subiect autoritățile locale, ceea ce presupune un nivel de dezvoltare diferit a serviciilor specializate în diferite autonomii. În Serbia sunt provincii unde există mai multe Centre specializate pentru victimele violului (de exemplu, în provincia Vojvodina sunt 3 Centre specializate pentru victimele violenței sexuale, funcționale și amplasate în cadrul Clinicilor de Obstetrică și Ginecologie). La Centrul de suport din Malta scopul de bază este asigurarea abordării holistice a cazului, centrat pe nev-

oile victimei. Acest serviciu este implementat sub stricta coordonare a Ministerului Familiei și Solidarității Sociale, în cadrul instituțiilor medicale.

În Marea Britanie, există mai multe servicii specializate pentru victimele violențelor sexuale, care funcționează de peste 40 de ani. Centrul de Criză a violului (Anglia și Țara Galilor) este înregistrat ca și o organizație de caritate, care funcționează ca o structură/rețea-umbrelă, la nivel național, pentru toate centrele de criză în cazurile de viol din țară. Rețeaua susține activitatea centrelor locale și dezvoltarea noilor centre în regiunile unde nu există ori sunt servicii specializate foarte puține.

Totodată, în mai multe țări există servicii telefonice specializate pentru victimele violenței sexuale (Hot line), care oferă consiliere psihologică, suport informațional și consultații juridice, în condiții de confidențialitate și anonim, disponibile 24/24 de ore, 7 zile în săptămână. Aces-

te servicii sunt gratuite pentru apelanți și sunt susținute de la bugetele de stat. În unele țări, unde sunt comunități numeroase de imigranți, aceste servicii sunt în mai multe limbi. În Spania, bunăoară, serviciul Hot Line este disponibil în 53 de limbi, inclusiv în limba română, cele mai răspândite limbi vorbite pe teritoriul Spaniei.

2. Organizarea serviciilor specializate/răspunsului în cazurile de violență sexuală

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) recomandă ca serviciile specializate pentru victimele violențelor sexuale să fie amplasate în Centrele de sănătate reproductivă, acolo unde există serviciu ginecologic disponibile 24/24 de ore, cu infrastructura corespunzătoare și pentru persoanele cu dezabilități.

Activitatea serviciilor specializate este reglementată prin legi naționale sau locale, în funcție de forma organizatorică-administrativă a fiecărei țări.

Serviciile specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale sunt disponibile 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână și de cele mai multe ori sunt amplasate fizic în cadrul Clinicilor de obstetrică și ginecologie. Victima se poate adresa direct la spital sau la poliție. În cazul adresării la poliție, polițistul care a preluat cazul în primul rând va aduce victima la Centrul corepunzător. În anumite țări aceste servicii sunt gestionate de ONG-uri, în altele sunt servicii publice, cu specialiști bine pregătiți să intervină în asemenea cazuri. În unele țări există specializări formale, în altele specializări convenționale.

În cadrul serviciilor specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale sunt oferite următoarele tipuri de asistență:

- **examinare și asistență medicală;**
- **servicii sociale;**
- **consiliere psihologică gratuită;**

- **consultație și asistență juridică gratuită.**

Examinarea și asistența medicală constă în examinare ginecologică, medico-legală, inclusiv colectarea materialului necesar pentru diagnosticul bolilor cu transmisie sexuală, eventual sarcină și concepția de urgență.

Serviciile sociale rezidă în evaluarea de către asistentul social a riscurilor existente după infracțiunea sexuală, acțiunilor pentru securitatea persoanei, identificarea nevoilor victimei și organizarea plasamentului, în cazul în care revenirea victimei acasă prezintă pericol pentru ea.

Consilierea psihologică gratuită. Victimele agresiunii sexuale prezintă diverse simptome și

grad de traume, care le pot afecta viața de zi cu zi încă multă vreme după ce a avut loc incidentul. Este necesar ca victimele să poată beneficia de consiliere psihologică gratuită, pentru a depăși trauma.

Consultație și asistență juridică gratuită. Victimele violenței sexuale au dreptul la servicii juridice gratuite. Aceasta înseamnă că victimele pot fi reprezentate și susținute legal pe parcursul procedurilor judiciare. În cazul în care victimele nu doresc să raporteze cazul la poliție, acestea sunt în continuare în drept să acceseze servicii juridice pentru a-și proteja drepturile de victimă a agresiunii sexuale.

Victimele infracțiunilor sexuale sunt libere să acceseze orice serviciu disponibil pe care și-l doresc și să refuze altele, pe care le consideră că nu le sunt necesare.

Serviciile specializate, cum ar fi Centrele de criză a violului, sunt servicii comunitare independente, care funcționează

din perspectiva asistenței centrate pe traumă, a analizei din perspectiva de gen și a creării oportunităților de abilitare a persoanelor afectate de violența sexuală. Centrele de criză a violului oferă consiliere de specialitate, sprijin și apărători pe termen lung pentru toate femeile și fetele de toate vârstele care au trecut printr-o formă de violență sexuală recent și/ sau în trecut. Aceste centre funcționează independent de guvern și de sistemul de justiție penală. Serviciile oferite sunt confidențiale, dacă victima nu dorește să raporteze cazul la poliție. În cazul în care victima însă vrea să raporteze cazul la poliție, un polițist care este detașat să activeze și în cadrul serviciilor specializate pentru victimele violențelor sexuale va veni la centru, va colecta declarațiile victimei și va iniția urmărirea penală.

Nu există o singură entitate responsabilă de cazurile de infracțiuni sexuale. De obicei, se atestă o conlucrare intersector-

rială între serviciile medicale, serviciile sociale/ONG-urile specializate, organele de drept și procurori. Procurorii sunt cei care conduc urmărirea penală, iar poliția și serviciile sunt responsabile de colectarea probelor și asigurarea protecției corespunzătoare a victimelor.

În cadrul Centrelor de criză pentru viol atestăm pentru prima dată când se combină două sisteme de servicii publice de protecție – sistemul social și sistemul medical. De asemenea este un bun exemplu de implementare a acestui serviciu de către un ONG în domeniul drepturilor femeii, cu implicarea directă a serviciilor publice medicale și de protecție socială.

3. Specialiștii implicați în RCCVS

RCCVS, în special în cazurile de criză, presupune implicarea imediată a medicilor de profil, medicilor legiști. În situația de criză victima este de obicei internată pentru a primi îngrijirile medicale necesare, consiliere

psihologică și ulterior asistență juridică, la necesitate.

Medicii care oferă asistență medicală victimelor infracțiunilor sexuale sunt obligați să treacă formarea specifică cum se lucrează cu victimele infracți-

unilor sexuale. Psihologii care oferă consiliere psihologică, la fel au o pregătire corespunzătoare. În multe țări aceștia sunt angajați ai ONG-ilor de profil, licențiate în domeniul asistenței femeilor și fetelor afectate de violență sexuală sau violență din partea partenerului intim (în familie). În cazul ONG-urilor această muncă se desfășoară în echipă – pe caz lucrează un psiholog, un asistent social și un jurist/avocat. Aceștia lucrează cu victima pentru a depăși trauma prin încurajarea și abilitarea

ei și oferă sprijin imediat pentru a depăși consecințele traumei. Totodată acești specialiști asigură și o abordare holistică a cazului, implicând la necesitate și alți specialiști, dar și consolidând cooperarea intersectorială și monitorizând evoluția fiecărui caz.

Medicii legiști examinează victima pentru a stabili leziunile, dar și alte semne relevante, care vor ajuta sistemul de justiție/organele de drept să facă o calificare corectă. Există experiențe în unele țări, unde medicul legist examinează victima împreună cu medicul ginecolog și fac împreună un raport de constatare comun. O astfel de abordare este salutară, deoarece în majoritatea cazurilor în serviciul de medicină legală în mare parte activează bărbați, iar atunci când victima solicită să fie examinată de o femeie, acest lucru nu este posibil. Pe de altă parte, examinarea în comun cu medicul ginecolog asigură nu doar o examinare mai complexă, cu posibilitatea de a alege genul

specialistului (în serviciul ginecologic activează multe femei), ci și prescrierea imediată a unui tratament atunci când acesta este necesar.

4. Modalitatea și durata monitorizării cazurilor de violență sexuală

Durata și modalitatea de monitorizate a cazurilor depinde foarte mult de nevoile victimelor. În unele țări acestea sunt descrise în standardele de calitate ale Centrelor de criză privind violul, iar în alte țări sunt descrise în protocoalele sectoriale de intervenție. Nu este o recomandare fixă, identificarea acestora este lăsată la discreția profesionistului care e manager de caz, în funcție de nevoile victimei. În unele țări manager de caz este angajatul Centrului de criză privind violul sau asistentul social, dacă acest serviciu este prestat de autorități. În alte țări manager de caz este specialistul care a fost primul în contact cu victima. Respectiv, acesta poate fi polițistul, medicul, reprezentatul serviciilor sociale

sau a unui centru specializat. În cazul unui astfel de model fiecare specialist se ghidează de instrucțiunile sectoriale.

În unele țări (de exemplu, Serbia) protocolul intersectorial prevede ședințe regulate ale echipelor multidisciplinare/grupelor de lucru intersectoriale nu mai rar decât de 2 ori pe lună, iar în cazul unor dosare penale – de câte ori este necesar. În componența echipei multidisciplinare intră procurorul, polițistul, reprezentantul serviciilor specializate, medicul. Procurorul coordonează activitatea echipei multidisciplinare, deoarece infracțiunile sexuale sunt prevăzute de CP. Procurorul se implică nemijlocit în evaluarea riscurilor și elaborarea programului de securitate pentru victimele violenței în familie și victimelor infracțiunilor sexuale. În Serbia sunt 26 de grupe de lucru intersectoriale, care se întrunesc o dată la 15 zile, iar ședințele acestor grupe sunt convocate de procuror.

5. Colaborarea intersectorială în cazurile de infracțiuni sexuale

Colaborarea intersectorială în cazurile de violență sexuală este reglementată diferit, în funcție de țară și de poziția autorităților centrale față de această problemă. În unele țări, precum Spania, există acorduri ale partidelor de guvernare (Pactul de stat privind violența împotriva femeilor pentru perioada 2017-2021), prin care s-a agreat că violența față de femei este o problemă prioritară și toate partidele politice vor întreprinde măsurile necesare pentru prevenirea și combaterea acestui fenomen în conformitate cu prevederile Convenției de la Istanbul. În alte țări, precum Suedia, Serbia, există legi organice speciale dedicate subiectului violenței sexuale. În țări precum Malta, deși există prevederi clare în Codul Penal și Codul de Procedură Penală, cooperarea interinstituțională se prezintă mai mult în formă de auto-reglementare.

Totodată, în majoritatea țărilor experiența cărora a fost analizată, există protocoale sectoriale de intervenție în cazurile de violență sexuală: protocoale pentru reprezentanții organelor de drept, pentru medici și pentru serviciile sociale. Dar există și protocoale comune, intersectoriale, care descriu intervențiile comune ale specialiștilor din diferite sectoare, în funcție de expertiza fiecăruia, dar și modalitatea de comunicare și cooperare între instituții.

În țările unde nu au fost semnate acorduri de colaborare între diferite instituții, există Standarde publice naționale

pentru serviciile de asistență destinate victimelor infracțiunilor sexuale/Centre de criză privind violul, care oferă un cadru pentru asigurarea cali-

tății intervențiilor bazat pe siguranță, răspuns prompt și eficient și îmbunătățire permanentă a serviciilor, în funcție de nevoile victimelor. Aceste Standarde pot fi monitorizate de o comisie la nivel central, dar și de fiecare autoritate responsabilă din domeniul organelor de drept, serviciilor medicale și serviciilor specializate, pentru a se asigura un răspuns prompt la aceste cazuri atât la nivel instituțional, cât și intersectorial.

În țările în care, serviciile specializate pentru victimele violenței sexuale sunt implementate de ONG-uri, există acorduri de colaborare semnate între ONG-urile specializate și Clinicele ginecologice obstetricale sau spitalele de profil general, unde sunt secții de ginecologie, pentru o perioadă determinată de timp.

6. Consolidarea capacităților specialiștilor în vederea asigurării RCCVS

Pregătirea profesională a cadrelor în domeniul prevenirii și

combaterii violenței față de femei și violenței sexuale este un aspect foarte important. În diferite țări calitatea pregătirii profesionale este asigurată prin specializările de formare sau convenționale a angajaților din sistemul de drept, procuratură, instanțele de judecată, serviciile medicale și ONG-urile specializate. Respectiv, și conținutul programelor de instruire este abordat în mod diferit – de la curriculum tematic de instruire, instituționalizată în entitățile de învățământ specializat, până la programe de instruire create în cadrul proiectelor implementate cu suportul fundațiilor și donatorilor din Uniunea Europeană.

În unele țări ONG-urile de profil au elaborat programe de instruire care prevăd cum se intervine în cazurile infracțiunilor sexuale destinate reprezentanților organelor de drept, serviciilor medicale și serviciilor sociale. În baza acestor programe au fost instruiți circa 80% din reprezentanții acestor sectoare.

De asemenea, în unele țări, în cadrul instituțiilor specializate de formare continuă a judecătorilor și procurorilor există curriculum dedicată subiectului infracțiunilor sexuale, pe care orice procuror sau judecător care examinează asemenea cazuri este obligat să o parcurgă.

În cadrul universităților de profil, cum ar fi Academia de Criminalistică și de Poliție sau Academii de Poliție, sunt fie module tematice, fie un curs obligatoriu, în medie de 30-40 de ore, respectiv, fiecare angajat al acestor subdiviziuni este obligat să-l treacă. O atenție sporită se atrage și la aspectul de gen al cursanților, astfel încât să existe un număr suficient de femei, angajate ale organelor de drept care să fie instruite în acest domeniu. Modulul de instruire cuprinde noțiuni generale despre formele de violență față de femei, cum se manifestă trauma în cazul fiecărei forme, care sunt prevederile legale, cum se asigură protecția victimelor, care sunt sancțiunile pentru agresori și modalitățile de investigare a

acestor cazuri.

În unele țări, cum ar fi Suedia, educația sexuală începe de timpuriu. Educația sexuală este disciplină obligatorie în școală încă din 1955. În cadrul universităților subiectul violenței față de femei este parte a instruirii inițiale a studenților, care ulterior vor activa în domeniul organelor de drept, justiție, servicii medicale. Instruirea continuă a specialiștilor nu este formalizată și se bazează mai mult pe necesitățile instituționale.

7. Finanțarea serviciilor specializate destinate victimelor infracțiunilor sexuale

Mecanismul de finanțare a serviciilor specializate destinate victimelor infracțiunilor sexuale diferă de la țară la țară, în funcție de voința politică și posibilitățile naționale. Majoritatea serviciilor sunt finanțate din bugetele locale sau cel național (de exemplu, Suedia, Spania, Marea Britanie).

Serviciile implementate de poliție sunt finanțate prin sistemul de justiție, iar asistența

medicală și serviciile sociale corespunzător din bugetele cu destinația respectivă. Nu există linii de buget special dedicate victimelor infracțiunilor sexuale. Există prevederi clare în legea privind victimele infracțiunilor, care nu sunt specifice doar pentru victimele violenței sexuale. Aceste legi prevăd expres responsabilitate statului de a oferi servicii gratuite de reabilitare pentru victimele infracțiunilor. ONG-urile sunt finanțate din bugetele APL, dar și a ministerele de resort, cum ar fi Ministerul Sănătății, Serviciilor Sociale și Egalității, Institutul Femeilor, dar și prin intermediul fundațiilor private.

În unele țări, cum este Serbia, Centrele pentru victimele infracțiunilor sexuale sunt finanțate exclusiv de către donatori, organizații internaționale și/sau fundații private.

8. Prevenirea – componentă esențială a RCCVS

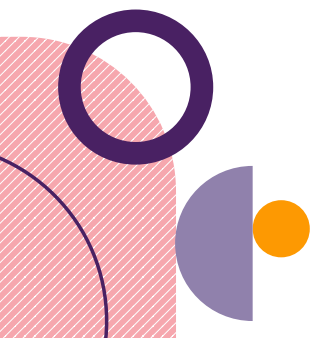
Toți factorii de decizie consideră că prevenirea violenței față de femei, inclusiv a violenței

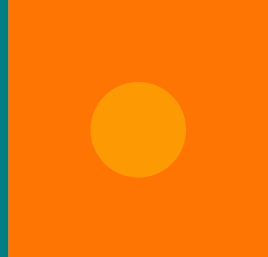
sexuale, este foarte importantă și necesară. În conformitate cu cadrul legal intern a mai multor țări, activitatea de prevenire a violenței sexuale la nivel local este responsabilitatea mecanismelor locale pentru egalitatea și securitatea de gen, care ar trebui să pregătească programe de prevenire în cooperare cu alte instituții, școli, spitale și ONG-uri la nivel local. Aceste mecanisme locale sunt slab dezvoltate și pun în aplicare rareori asemenea programe, așa încât acțiunile de prevenire sunt acoperite în principal de activitățile ONG-urilor. Ca activitate de prevenire a statului se organizează și se desfășoară în principal diverse campanii media periodice. Alte programe și activități de prevenire organizate de stat sunt rare și sporadice. Majoritatea programelor de prevenire sunt implementate de

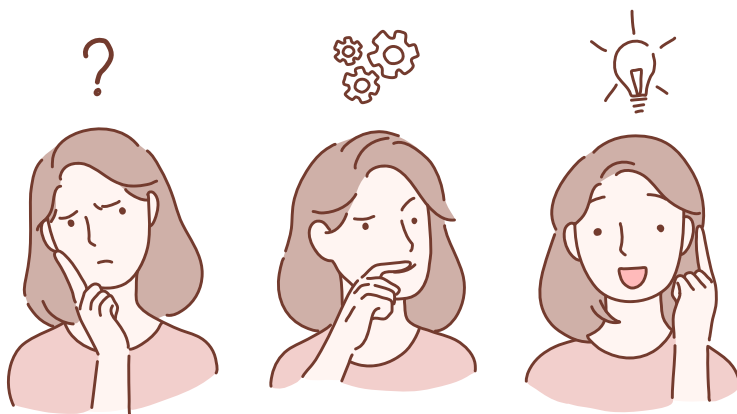
ONG-uri. Dar din păcate, activitățile de prevenire sunt organizate sporadic, în dependență de resursele financiare disponibile. De cele mai multe ori ONG-urile sunt implicate pro-activ în campaniile de prevenire. Acestea se organizează diferit în diferite țări și pot lua forma unor ateliere, școli de instruire pentru diferite grupuri țintă, categorii de vârstă și statut profesional.

Programele de prevenire sunt orientate către diferite categorii de vârstă, fiind adresate atât fetelor, cât și băieților. Există de asemenea programe destinate părinților, care îi îndrumă cum să discute cu copiii la tema egalității de gen, să spargă stereotipurile despre violența sexuală, dar și campanii de sensibilizare având ca țintă membrii comunității, precum și grupurile profesionale.

CONCLUZII

1. Practicile internaționale studiate confirmă importanța serviciilor specializate pentru victimele violenței sexuale. Acest fapt se constată atât în țările care au ratificat Convenția de la Istanbul, cât și în cele care încă nu au ratificat-o.
2. În toate țările există servicii de asistență dedicate victimelor/supraviețuitorilor violenței sexuale. Acestea pot fi integrate în servicii specializate pentru victimele violenței împotriva femeilor, violenței în familie sau în servicii de asistență specializată pentru victimele infracțiunilor sexuale. În unele țări există de asemenea oportunități de consiliere online.
3. Răspunsul la cazurile de infracțiuni sexuale este unul complex, centrat pe traumă și pe nevoile victimelor și implică cooperarea între diferiți specialiști. Majoritatea acestor specialiști sunt: reprezentanți ai ONG-urilor specializate, agenții de aplicare a legii (polițiști și în unele țări procurori), servicii medicale (medici, medici legiști, asistente medicale), servicii sociale (asistenți sociali și psihologi). În unele țări colaborarea este oficializată prin Standarde naționale.

- nale aprobate (de exemplu, Marea Britanie) sau prin protocoale sectoriale. În alte țări cooperarea este neformală și auto-reglementată.
4. Exemplul Serbiei, unde procurorul este liderul echipei multidisciplinare și asigură buna funcționalitate a acestor echipe, este unul demn de inspirație și poate fi analizat și în contextul Republicii Moldova. Implicarea procurorilor inclusiv în activitățile de prevenire a infracțiunilor are un impact durabil asupra societății.
  5. În cele mai multe cazuri, serviciile specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale sunt prestate de organizații independente (ONG-uri) sau sunt integrate în sistemul de sănătate.
  6. În majoritatea țărilor experiența cărora a fost analizată există programe de consolidare a capacităților grupurilor profesionale, care sunt organizate de ONG-uri în cadrul unor proiecte sau la solicitare, dar și programe instituționalizate în universități, precum și programe pentru formarea continuă a specialiștilor. În unele țări există chiar programe internaționale de pregătire (pentru specialiști din afara țării). Programele internaționale sunt oferite contra cost.
  7. Serviciile de sprijin pentru victimele/supraviețuitoarii violenței sexuale sunt finanțate din bugetele naționale sau locale, dar și din proiecte/sprijin din partea fundațiilor private și donații.
  8. În marea majoritate a țărilor RCCVS nu include direct organizații care lucrează cu făptuitorii/agresorii. Aceste servicii există, dar fac parte din răspunsul justiției la infracțiunile sexuale și sunt parte a mandatului serviciilor de probațiune.

Recomandări pentru Republica Moldova

1. Dezvoltarea serviciilor specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale, centrate pe nevoile victimelor și pe traumă, conform standardelor internaționale în domeniu. Aceste servicii trebuie să includă linie telefonică națională, gratuită, servicii medicale, consiliere psihologică și asistență juridică gratuită.
  2. Ajustarea cadrului legal național astfel încât victimele violenței sexuale să poată beneficia de aceleași drepturi ca și victimele violenței în familie, fără nici un fel de discriminare. Revizuirea și modificarea Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor (Legea nr. 137) astfel încât victimele
- violenței sexuale să fie subiecți pentru asistența informațională, psihologică, medicală și juridică gratuită, precum și să aibă acces la fondul de compensanții de stat.
3. Elaborarea unui mecanism viabil de implementare a Legii nr. 137 cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, în corelație cu noul Concept al Mecanismului Național de Referire pentru victimele infracțiunilor.
  4. Aprobarea proiectului de lege privind modificarea CP și CPP la capitolul infracțiuni privind viața sexuală în conformitate cu standardele internaționale, inclusiv prin definirea și introducerea infracțiunii „mutilare genitală”.
  5. Elaborarea unor instrucțiuni de către Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor privind înlăturarea deficiențelor tehnice, care să permită audierea minorilor în conformitate cu art. 110₁ al Codului de

Procedură Penală în termeni cât mai rezonabili.

6. Elaborarea instrucțiunilor sectoriale pentru polițiști, servicii medicale și servicii sociale privind un răspuns adecvat în cazul infracțiunilor sexuale. O circulară a șefului Inspectoratului General al Poliției privind responsabilitatea ofițerului de poliție să însoțească victima către serviciile specializate, în special serviciile medicale și de medicină legală, poate fi un prim pas spre asigurarea unei mai bune protecții a victimelor infracțiunilor sexuale. Participarea procurorilor la ședințele echipelor multidisciplinare și chiar preluarea rolului de lider a acestor echipe pe cazurile de violență sexuală și violență în familie este de asemenea o practică salutară și poate fi testată inclusiv în Republica Moldova.
7. Elaborarea instrucțiunilor intersectoriale unice de colaborare (pentru procurori și ofițerii de urmărire penală) în cazul infracțiunilor sexuale, astfel asigurându-se unificarea practicii.
8. Modificarea ordinului comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Afacerilor Interne nr. 369/145 din 20.05.2016 cu privire la măsurile de îmbunătățire a conlucrării dintre MS și MAI la p. 2, sp. 2) prin excluderea sintagmei „medii sau grave”.
9. Crearea unei baze de date electronice unice referitoare la cazurile de violență în familie, violență sexuală și alte forme de violență în dreptate împotriva femeii.
10. Includerea serviciilor medicale pentru victimele violenței sexuale și în familie în Programul Unic de Asistență Medicală în calitate de servicii destinate maladiilor social-condiționate.
11. Crearea Centrelor destinate victimelor violenței sexuale în cadrul spitalelor raionale.

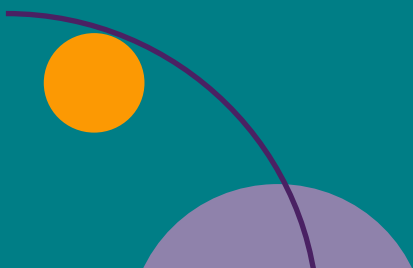
Institutului de Medicină Urgentă (eventual SCM nr. 1) și Institutului Mamei și Copilului în scopul acordării asistenței multidisciplinare.

12. Examinarea posibilității utilizării Consiliului coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie în calitate de platformă pentru discutarea cazurilor de violență în familie și sexuală în vederea analizării răspunsului instituțiilor publice la fiecare caz de violență în familie și sexuală.
13. Elaborarea programelor educaționale (de consolidare a capacităților) pentru diferite grupuri profesionale (reprezenți ai organelor de drept, medici, asistente medicale) privind răspunsul în cazurile de infracțiuni sexuale și instituționalizarea acestora atât privind instruirea inițială, cât și continuă a specialiștilor.
14. Desfășurarea campaniilor de sensibilizare a publicului larg, dar și celor țintite pe categorii de vârstă pentru spulberarea prejudecăților și stereotipurilor despre violența sexuală.
15. Alocarea resurselor financiare din bugetul de stat pentru activități comune intersectoriale de prevenire.
16. Dezvoltarea programelor de abilitare a femeilor și fetelor ca și o formă de prevenire a violenței față de femei și fete.
17. Crearea unor baze de date ADN ale violatorilor pentru o mai bună evidență a acestora în scopul prevenirii recidivelor.

ANEXE

Anexa 1

Chestionar privind evaluarea bunelor practici în domeniul serviciilor specializate pentru femei și fete afectate de violență sexuală

În general, Răspunsul Comunitar Coordonat la cazurile de Violență Sexuală (RCCVS) se referă în primul rând la asigurarea drepturilor victimelor infracțiunilor sexuale, la angajament și dedicație față de nevoile persoanelor afectate, la consolidarea și îmbunătățirea colectării probelor necesare pentru investigarea eficientă a cazurilor și educarea întregii comunități în vederea prevenirii violenței sexuale, dar și a cunoașterii serviciilor de intervenție specializată disponibile.

1. În țara Dvs. există servicii specializate pentru persoanele afectate de agresiuni sexuale?

2. Cum este organizat Răspunsul la cazurile de agresiune sexuală în țara Dvs.?

3. Cine sunt specialiștii ce fac

parte din echipa de intervenție/ mecanismul RCCVS?

4. Cum este organizat RCCVS (existența acordurilor de colaborare, reglementări multidisciplinare/intersectoriale, proceduri operaționale standard (POS) pentru fiecare sector (poliție, medicină, medicină legală, servicii sociale)?

5. Cine coordonează consolidarea capacităților specialiștilor și organizează instruirile pentru specialiștii implicați în RCCVS?

6. Cum este organizat RCCVS la nivel instituțional (coordonatorul serviciului este pe platforma instituțiilor spitalicești, ONG-urilor specializate sau a organelor de drept)? Centrele care implementează RCCVS au toate serviciile disponibile sub același acoperiș?

7. Cum este asigurată finanțarea acestor servicii/modelului RCCVS?

8. Cine și pentru cât timp monitorizează victima/persoana afectată de violență sexuală?

9. RCCVS include și organizații/instituții/profioniști care lucrează cu făptuitorii/condamnații?

10. Cine coordonează/implementează programele de pre-

venire a violenței sexuale la nivel comunitar?

11. Țara Dvs. a ratificat Convenția de la Istanbul? Cum a influențat ratificarea asupra dezvoltării și diversificării serviciilor destinate persoanelor afectate de violență sexuală?

Annex 2

Informație detaliată privind vizita de studiu în Spania

Obiectivele vizitei de studiu în Spania

Obiectivele principale ale delegației Republicii Moldova în cadrul vizitei de studiu în Spania au constituit:

familiarizarea cu experiența profesioniștilor de la instituțiile cheie din Spania privind Mecanismul Răspunsului Comunitar Coordonat la cazurile de Violență Sexuală (engl.: SART model) — premisele istorice și sociale, impactul politicilor distinctive/dedicate infracțiunilor privind viața sexuală, lecțiile învățate în procesul de elaborare a politicilor, mecanismelor și dezvoltarea serviciilor în acest domeniu;

studierea experienței Spaniei în crearea mecanismului sectorial și intersectorial de colaborare în vederea prevenirii și eliminării violenței sexuale (cum este organizat răspunsul în cazul infracțiunilor sexuale, cine sunt

membrii echipei comunitare de intervenție, existența acordurilor de colaborare, a instrucțiunilor/regulamentelor pentru fiecare sector sau intersectoriale referitoare la intervenția în cazul infracțiunilor privind viața sexuală);

identificarea bunelor practici din Spania aplicabile în Republica Moldova, care pot fi preluate de specialiștii responsabili să intervină în cazul infracțiunilor sexuale;

familiarizarea cu experiența Spaniei de ratificare a Convenției de la Istanbul și metodele de advocacy folosite;

elaborarea de către participanții delegației din Republica Moldova a unui parcurs național de implementare a bunelor practici studiate în Spania.

Întâlniri cu persoane cheie

1. Guvernul Spaniei

1.1. Ministerio de Presidencia, Relaciones con las Cortes e Igualdad. Delegación del Gobierno para la Violencia de Género.

- Ms. Rebeca Palomo Díaz, Delegatul Guvernului pentru subiectul violenței în bază de gen, Ministerul Președinției și relațiilor cu Instanțele de judecată și egalitate.
- Ms. Pilar Vilaplana, Consilier superior al Delegatului Guvernului pentru subiectul violenței în bază de gen: Politici publice și rolul Delegatului Guvernului drept mecanism național de prevenire și combatere a violenței în bază de gen și violenței față de femei.
- Ms. Miriam Benterrak Ayensa, Diviziunea traficului de femei și fete în scopul exploatareii sexuale.

- Elena Sirvent García del Valle, Consilier tehnic al Subdiviziunii generale de sensibilizare, prevenire și cunoaștere a violenței de gen („Studiu privind percepția socială a violenței sexuale”)

1.2. Ministerul Justiției. Consiliul General al Magistraților. Observatorul împotriva violenței în bază de gen și violenței în familie.

- Ms. Carmen Delgado Echevarría, șefa Secției egalitate de gen și violență, consilieră a Consiliului General al Magistraților.
- Mr. Jesús Gallego Fernández-Pacheco, șefa Secției Egalitate, Consiliul General al Magistraților.

1.3. Ministerul Justiției. Oficiul Procurorului specializat în domeniul violenței față de femei.

- Ms. María Jesús Cañadas Lorenzo, procuror specializat în domeniul violenței față de femei.

- Ms. Ana María Galdeano Santamaría, procuror specializat în domeniul violenței față de femei.

1.4. Ministerul Afacerilor Interne. Poliția națională. Unitatea specializată pentru protecția femeilor și familiei (UFAM)

- Ms. Irene Niño, șefa Oficiului Central, Poliția Madrid.
- Ms. Carmen Pavón, UFAM (nivelul central).

2. Comunitatea Autonomă Madrid (Guvernul Regional Madrid)

2.1. Directoratul General pentru Egalitate, Politici Sociale, Familie și Natalitate.

Ms. Mª Carmen Rodríguez García, directoare executivă.

Ms. Arancha García-Hoz Jiménez, vice-directoare pentru asistența victimelor în bază de gen.

Mr. Luis Pérez Rodríguez, șeful Direcției Intervenție împotriva violenței în bază de gen.

2.2. Centrul pentru Atenție Comprehensivă la femeile victime ale violenței sexuale (CIMAS-CAM)

Ms. Yolanda Trigueros, CIMAS-CAM, Coordonatoare și psiholog.

Ms. Ana Valmada/ Ms. Yasmina Soler, asistenți sociali.

Ms. Ana Soto, avocat.

2.3. Directoratul General pentru Sănătate Publică. Comunitatea Madrid (Protocol privind asistența medicală pentru cazurile de violență sexuală și violență în bază de gen VSVG).

Ms. Julia Domínguez Bidagor, șefa Serviciului de Promovare a Sănătății; Sub-directoratul General pentru Prevenire, Promovare și Educație Sanitară (Directoratul General de Sănătate Publică).

Mr. Emilio Donat Laporta, directorul Centrului de Medicină legală, Comunitatea Madrid.

Membrii grupului de lucru responsabil de elaborarea Proto-

colului de asistență medicală pentru cazurile de violență în familie și violență în bază de gen:

Dl Juan Carlos Tithing Servant, Serviciul de Promovare a Sănătății.

Dna María Luisa Lasheras Lozano, Serviciul de Promovare a Sănătății, membră a Comitetului Tehnic pentru sănătate împotriva violenței în bază de gen.

Dl José Jonay Quality, coordonatorul Spitalului Universitar La Paz (Sectorul Sănătate).

Dna. Marisa Pires, Serviciul de Promovare a Sănătății, secretară a Comitetului Tehnic pentru sănătate împotriva violenței în bază de gen.

Dna. Cristina Fernández García, medic rezident în medicina preventivă și sănătate publică (participantă la pregătirea protocolului).

3. Guvernul local, Madrid

3.1. Domeniul: Familie, Egalitate și Bunăstare Socială.

Ms. Carmen Martínez, Directoare generală pentru Prevenire și Atenție la Violența în bază de gen, Egalitate și Diversitate.

Mr. Vicente Manuel González Camacho, Director adjunct pentru Prevenire și Atenție la Violență în bază de gen.

Ms. Ana Fernández Izquierdo, Directoare adjunct pentru familie, echilibrul muncii și cooperare instituțională pentru egalitate.

Ms. Julia Herce Mendoza, șefa Departamentului Cercetare și Sensibilizare.

Ms. Manuela García-Casarrubios Marcos de León, șefa Diviziunii pentru Atenție la alte forme de violență.

Ms. Mercedes Portero Cobeña, șefa Diviziunii Atenție la violența partenerului intim/fost partener intim.

Ms. Purificación Barreiros, Inițiativa Globală pentru orașe sigure și spații publice sigure, Madrid.

3.2. Poliția municipală (locală), Madrid

Ms. Marta Fernández, șefa Departamentului specializat pentru protecția femeilor și minorilor. Poliția municipală Madrid.

4. Societatea civilă: Federația Asociațiilor pentru asistența victimelor violenței sexuale și în bază de gen (FAMUVI)

Ms. Mariti Pereira, membră a FAMUVI. Bune practici de lucru cu adolescentele, victime ale violenței sexuale. Centrul din Madrid.

Rezultatele vizitei

În perioada 3-8 noiembrie 2019, Centrul Internațional „LA STRADA”, în parteneriat cu UN Women Moldova, cu suportul Ambasadei Suediei la Chișinău, au organizat o vizită de studiu la Madrid, Spania, pentru 11 delegați din Republica Moldova. În cadrul vizitei de studiu (4-7 noiembrie 2019) au fost organizate peste 10 întâlniri cu autorități spaniole, implicate în prevenirea, protecția victimelor violenței în bază de gen și violenței sexuale.

Delegația din Republica Mol-

dova (în componența reprezentanților Procuraturii Generale, Direcției Generale Urmărire Penală/IGP, Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Centrului de Medicină Legală, UN Women Moldova și Centrului „LA STRADA”):

au cunoscut o perspectivă mai aprofundată asupra practicii și experienței spaniole;

au obținut informații din prima sursă, de la partenerii spanioli, care vor contribui la îmbunătățirea cunoștințelor și capacităților omologilor moldoveni pentru a dezvolta și pilota în continuare modelul echipei de răspuns/intervenție în cazurile de agresiune sexuală (SART model), pentru a preveni și a răspunde eficient la cazurile de violență sexuală.

Reflectarea răspunsului spaniol la cazurile de infracțiuni sexuale pentru a fi ilustrat printr-un studiu de caz, din perspectiva practică.

Studiu de caz

Atunci când o femeie suferă un

viol sau o altă formă de violență sexuală și alege să raporteze infracțiunea, trebuie să o facă cât mai curând posibil, astfel încât probele biologice să nu fie distruse (ADN, haine, perii de dinți, texte ...).

Ea se poate adresa direct la poliție sau printr-un apel la telefonul de urgență 112, fie personal la o secție de poliție. În Spania există două structuri diferite ale forțelor de ordine care lucrează la nivel național: Poliția Națională Spaniolă (Cuerpo Nacional de Policía) și Garda Civilă (Guardia Civil). În plus, există și 3 structuri regionale ale forțelor de poliție: Policía Foral în Navarra, Ertzainta (în Țara Bascilor), Mossos d'Esquadra (în Catalonia); există, de asemenea, „Policia Local” (Poliția Locală) și „Policia Municipal” (Poliția Municipală), dar acestea nu sunt în măsură să preia sesizările către poliție sau să cerceteze infracțiuni, dar pot asigura protecția victimelor unor astfel de infracțiuni.

Poliția Națională Spaniolă are 173 de centre UFAM în toată

Spania, specializate în asistarea victimelor violului și agresiunii sexuale (Unidades de Familia și Femeie). Cel din centrul Madridului (UFAM) poate fi contactat 24/24 de ore, 7 zile în săptămână. Rapoartele de la alte secții de poliție sunt de obicei trimise la centrul UFAM din Madrid. Garda Civilă are de asemenea unități specializate numite EMUME (Equipo Mujer-Menor) care oferă asistență victimelor și minorilor.

Când o femeie va decide să raporteze incidentul, poliția va interveni. La secția de poliție personalul încearcă să facă interviul într-o cameră liniștită și privată. După declarația făcută, femeii ar trebui să i se dea o copie a acestui raport al poliției (denunț sau atestat în spaniolă). Conform Legii 4/2015 a Statului despre victimele infracțiunii (Legea 4/2015 del Estatuto de la Víctima del delito), i se va furniza informații despre drepturile sale ca victimă a unei infracțiuni violente și/sau sexuale și o copie a declarației va fi expediată ime-

diat la instanța de judecată co-
respunzătoare de serviciu, unde
un judecător și un procuror vor
examina informațiile furnizate.

Poliția va prelua haine și alte
obiecte care denotă că infracți-
unea a fost comisă și le va trans-
mite unui medic legist pentru
a fi examinate/cercetate. La
necesitate, victima va fi dusă la
locul crimei pentru a oferi mai
multe detalii relevante.

Proceduri judiciare

După ce a depus declarația, vic-
timei i se poate cere să meargă
la instanța de judecată pent-
ru a reconfirma cele declarate
în fața unui judecător și a unui
procuror. Ulterior i se poate
cere să meargă în instanță și în
următoarele zile pentru a-și re-
confirma raportul la o dată ulte-
rioară. Victima nu se va întâlni,
nu va vorbi, nu va da declarații
în prezența făptuitorului/sus-
pectului infracțiunii sexuale în
instanță sau la secția de poliție.

În momentul reconfirmării
declarației, ea va primi din nou
informații cu privire la drepturi-

le sale și, în special, dreptul de
a fi numit un avocat pentru a o
reprezenta sau de a avea un av-
ocat numit care să acționeze în
numele său. Ea va fi de aseme-
nea informată despre dreptul
de a solicita asistență juridică
gratuită și despre dreptul de a
solicita ajutor financiar pentru
acoperirea costurilor, cum ar fi
tratamentul pentru leziuni psi-
hice și fizice.

Victima are de asemenea, drep-
tul să fie informată de către in-
stanță despre evoluția cazului
său.

În Spania, judecătorul de in-
strucție (Juez de Instrucción)
este persoana responsabilă de
dosar și de investigația cazului,
precum și titularul informațiilor
referitoare la dosarul instanței și
toate cererile de actualizare tre-
buie să fie direcționate instanței.
În timpul anchetei instanța i-ar
putea solicita victimei să ofere
din nou o altă declarație.

În cazul în care victima decide
să renunțe la acuzații, procu-
rorul poate decide să continue

investigarea cazului dacă este în interesul public să facă acest lucru. De exemplu, dacă suspectul este urmărit penal pentru o serie de infracțiuni împotriva altor persoane, pe lângă cazul dat, acesta va fi interesul public ca investigarea cazului să continue și persoana să fie urmărită penal.

Proceduri de judecată

Procedurile de judecată în Spania pot fi îndelungate, mai ales dacă făptuitorul nu este imediat identificabil și/sau arestat. Un judecător de instrucție este în principal responsabil de conducerea urmăririi penale în cazul infracțiunii sexuale. La sfârșitul etapei de urmărire penală (UP), când toate rapoartele și declarațiile necesare au fost finalizate, judecătorul responsabil de UP și procurorul de stat vor decide dacă există și o altă probă pentru ca dosarul să ajungă pe rol. În acest caz dosarul va fi trimis în instanță de judecată și va fi examinat de un complet de trei judecători și procurorul de stat. Victima va fi

notificată de autoritățile spaniole despre data procesului. În proces victima ar trebui să fie însoțită de avocatul ei, privat sau numit de stat.

Dacă făptuitorul este condamnat, el are dreptul de apel împotriva duratei pedepsei. Examinarea apelului poate dura luni. Infractorul poate fi obligat să plătească victimei o despăgubire după ce a fost condamnat și sentința este irevocabilă, adică fără drept de apel. Suma va fi publicată în hotărârea instanței de judecată. Despăgubirea sau acordarea unei despăgubiri solicitată de instanța de judecată este separată de dreptul victimei de a solicita ajutor financiar de la stat pentru acoperirea costurilor.

Condamnarea

Sentințele de condamnare în Spania sunt guvernate de principiul reabilitării. Condamnații sunt încurajați să se alăture programelor de reabilitare voluntară în închisoare, care implică anumite privilegii.

Infracțiunile sexuale sunt, în general, pedepsite cu o pedeapsă privativă de libertate, iar durata ei va depinde de clasificarea infracțiunii (abuz sexual, viol, hărțuire ...).

Dacă presupusul făptuitor nu este găsit vinovat, nu va răspunde penal. Cu toate acestea, la etapa de UP, dacă făptuitorul nu este reținut sau arestat, în privința lui pot fi aplicate anumite măsuri provizorii, cum ar fi un ordin de restricție.

Angajarea unui avocat

Un avocat privat va reprezenta interesele victimei în fața instanței și este în măsură să prezinte o învinuire privată în paralel cu procurorul de stat. Un avocat ar trebui să poată accesa informațiile pre-proces deținute de instanță, inclusiv declarațiile furnizate de bănuț. În Spania, numirea unui avocat din oficiu și accesul la asistență juridică garantată de stat este condiționată și depinde de veniturile victimei. Excepție de la această regulă fac minorii (în Spania este vorba

de orice persoană sub 18 ani) care au automat dreptul la asistență juridică garantată de stat.

ONG-urile

Unele ONG-uri sau organizații finanțate de administrația locală, cum ar fi CIMASCAM la Madrid sau CAVAS (FAMUVI), pot oferi asistență juridică gratuită. CIMASCAM este un centru specializat pentru victimele violenței sexuale creat de comunitatea din Madrid în 2009. Este un centru nerezidențial pentru victimele adulte (18+), femeile afectate de orice formă de violență, indiferent cât timp trece după incident. Asistența nu este condiționată de raportarea cazului către poliție. Este un centru de tip deschis, care oferă consultații informaționale, suport psihologic, legal și social.

Examenul medical – expectanțe

În majoritatea regiunilor din Spania există un spital public special, cu facilități specifice pentru victimele violului și infracțiunilor sexuale. În Madrid

există doar 1 (Spitalul Universitario La Paz), dar odată cu aprobarea recentă a noului protocol vor fi 7 în total. (În funcție de locul unde se află victima în Spania, unele spitale publice și private nu vor acorda îngrijiri medicale dacă suspectă un caz de viol sau alte infracțiuni sexuale și ar putea să îi ceară victimei să meargă la spitalul public desemnat din regiunea respectivă.)

Dacă victima infracțiunii sexuale nu a primit deja asistență medicală și teste medico-legale înainte de a raporta cazul poliției, poliția va duce de regulă victima la spitalul public desemnat/specializat din regiune pentru victimele infracțiunilor sexuale în scopul acordării asistenței medicale și a prelevării probelor și pregătirii raportului de expertiză medico-legală, care ulterior va fi solicitat/prezentat instanței de judecată.

Victima poate primi îngrijiri medicale și la alte spitale private/publice/centre medicale,

dar dacă dorește ca testele medico-legale să fie efectuate pentru a fi folosite ca probe în instanță, va trebui să meargă doar la spitalul public desemnat, de regulă, cu un raport al poliției. Este cazul în centrul Madridului (Spitalul Universitario La Paz), unde victima infracțiunii sexuale are nevoie de un raport al poliției (nu va mai fi necesar când va fi implementat noul protocol).

Cu cât examinarea medico-legală are loc mai devreme, cu atât sunt mai mari șansele de a colecta orice dovezi importante care ar putea fi solicitate. Examinarea va fi efectuată de un medic legist sau de o asistentă medicală și un medic ginecolog și poate include frotiu, sânge și analize de urină. Se va face un raport cu descrierea eventualelor leziuni. Rezultatele și probele prelevate în timpul examinării victimei la spital, plus hainele pe care le purta, sunt duse de poliție la laboratorul științific al poliției pentru ex-

aminare criminalistică, inclusiv pentru stabilirea ADN-ului făptuitorului, dacă este posibil.

În Spania, refuzul bănuitului de a i se preleva probele biologice este calificat ca infracțiune.

La nivel național, există o Comisie pentru egalitate responsabilă de elaborarea politicii, dar și pentru coordonarea tuturor acțiunilor guvernamentale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor. Competențele Comisiei au fost extinse încă din 2012 și asupra traficului de persoane în scopul exploatarei sexuale. Este de salutat poziția expusă de către autoritățile spaniole privind necesitatea efectuării sondajelor cu scopul de a cunoaște fenomenul violenței sexuale, de a cunoaște opinia societății (de tolerare, justificare a violenței sexuale, nivelul de acceptare a violenței). Rezultatele sondajelor privind percepția societății sunt utile pentru elaborarea politicilor publice în lupta cu violența sexuală.

Unele modificări ale Codului penal au fost operate în 2015, în conformitate cu Convenția de la Istanbul. În cadrul acestor modificări există și o prevedere ca actul sexual fără consimțământ este o infracțiune.

Partidele politice au semnat un pact de stat împotriva violenței față de femei pentru perioada 2017-2021, prin care au specificat că violența împotriva femeilor este o prioritate înaltă pentru țară și toate partidele politice ar trebui să acționeze în acest context în conformitate cu prevederile Convenției de la Istanbul. Anual, din bugetul de stat sunt alocați 1.000.000 Euro pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor.

În conformitate cu acest pact au fost elaborate protocoale sectoriale și intersectoriale. Serviciile prestate de Linia fierbinte specializată sunt disponibile 24/24 de ore, 7 zile în săptămână și prevăd consiliere și referire la servicii specializate, inclusiv mai multe servicii de consiliere tele-

fonică specializate pentru victimele violenței sexuale. Consilierea telefonică poate fi oferită în 53 de limbi, pentru a răspunde nevoilor celei mai numeroase comunități de imigranți.

Serviciul de promovare a sănătății a elaborat și monitorizează implementarea protocolului pentru personalul medical – cum să reacționeze în cazurile de violență sexuală. Principalul obiectiv al protocolului este abordarea violenței sexuale din perspectiva problemei de sănătate. De-a lungul anilor a fost elaborat un ghid special pentru angajații sectorului medicină primară și pentru asistența medicală spitalicească, precum și un protocol sanitar privind cazurile de violență sexuală.

Recent a fost pilotat un nou protocol pentru răspunsul multisectorial la cazurile de violență sexuală și urmează a fi aprobat (Modelul VISEM, recomandat de OMS 2017). Principiile directorii ale protocolului sunt:

- **informații generale despre violență sexuală (VS);**
- **VS este o încălcare a drepturilor omului;**
- **abordare intersectorială;**
- **abordare multisectorială;**
- **abordare centrată pe victimă.**

Din decembrie 2019 va fi deschis primul Centrul de Criză pentru victimele violenței sexuale în cadrul Direcției pentru Prevenire și Atenție la Violența de Gen (Madrid). Serviciile centrului vor fi disponibile 24/24 de ore.

În cadrul Direcției de Prevenire și Atenție la Violența de Gen sunt implementate activități precum școala apărării, grupuri de sprijin, rețea de spații pentru egalitate, orașe sigure pentru femei și fete (program global ONU).

Mai multe detalii/materiale despre răspunsul la cazuri de violență sexuală, modelul spaniol sunt disponibile și în PPP atașat raportului.

Alte comentarii

Toți participanții la vizita de studiu au fost impresionați de modelul spaniol și au considerat experiența Madridului de organizare a răspunsului la cazurile de violență sexuală drept una, care poate fi valabilă și pentru Republica Moldova.

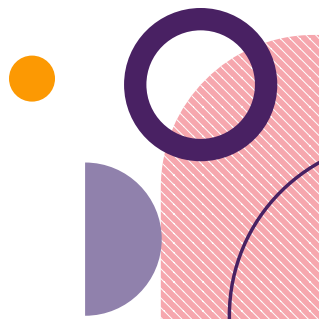
Ar fi foarte util să reușim traducerea și analiza protocoalelor (multisectoriale și intersectoriale), dar și a pactului de stat pentru a îmbunătăți instrucțiunile și reglementările pentru poliție, procurori, personalul medical, experți criminaliști ș. a. din Republica Moldova.

La nivel național, în Republi-

ca Moldova trebuie examinată oportunitatea de a dezvolta unele platforme pentru victimele violenței sexuale în cadrul serviciilor de asistență medicală spitalicească.

Victimele infracțiunilor sexuale trebuie să fie examinate de medicul ginecolog și de medicul legist, iar în acest sens ar trebui elaborat un protocol special.

Diversitatea serviciilor specializate pentru victimele violenței sexuale în Spania este un model din care ar urma să se inspire și autoritățile din Republica Moldova.

Anexa 3

Informație detaliată despre vizita de studiu în Serbia

Obiectivele vizitei de studiu în Serbia

Familiarizarea cu experiența profesioniștilor din instituțiile cheie din Serbia privind Mecanismul Răspunsului Comunitar Coordonat la cazurile de Violență Sexuală (engl.: SART model) — premisele istorice și sociale, impactul politicilor distinctive/dedicate infracțiunilor privind viața sexuală, lecțiile învățate în procesul de elaborare a politicilor, mecanismelor și dezvoltarea serviciilor în acest domeniu.

Studierea experienței Serbiei în crearea mecanismului sectorial și intersectorial de colaborare pentru prevenirea și eliminarea violenței sexuale (cum este organizat răspunsul în cazul infracțiunilor sexuale, cine sunt membrii echipei comunitare de intervenție, existența acordurilor de colaborare, instrucțiuni/regulamente pentru fiecare sector

sau intersectoriale privind intervenția în cazul infracțiunilor privind viața sexuală).

Schimb de experiență privind programele de consolidare a capacităților specialiștilor (cum este organizată instruirea, ce instituție este responsabilă, cine coordonează instruirea specialiștilor implicați în Răspunsul Comunitar Coordonat în cazul infracțiunilor sexuale).

Identificarea bunelor practici din Serbia aplicabile în Republica Moldova, care pot fi preluate de specialiștii responsabili să intervină în cazul infracțiunilor sexuale.

Familiarizarea cu experiența Serbiei de ratificare a Convenției de la Istanbul și metodele de advocacy folosite.

Elaborarea de către participanții

delegației din Republica Moldova a unui parcurs național de implementare a bunelor practici studiate în Serbia.

Întâlniri cu persoanele cheie

Jelena Kotević, Comisarul pentru protecția egalității.

Mrs. Jovana Stanar și Mr. Bogdan Banjac, experți independenți, Comisariatul pentru protecția egalității.

Ljiljana Loncar, Coordonator național pentru egalitatea de gen.

Jasmina Kiurski, adjunctă a Procurorului Public al Republicii Serbia.

Tamara Mirovic, adjunctă a Procurorului Public al Republicii Serbia.

Gorjana Micic Culakovic, Procuror Public, Ministerul Justiției.

Zlatko Pantelic, Inspectoratul General al Poliției, Ministerul Afacerilor Interne.

Danijela Urosevic, asistenta Ministerului Sănătății Republicii

Serbia pentru Integrare Europeană și Cooperare Internațională.

Asst. Dr Sasa Markovic, șeful Centrului de Instruire pentru poliție, Ministerul Afacerilor Interne, și aplicare a legii în domeniul prevenirii violenței în familie, Universitatea criminologică și de studii polițienești.

Doc. Dr. Danijela Spasić, profesor universitar, Universitatea criminologică și de studii polițienești.

Prof. Dane Subošić, PhD, rectorul Universității criminologice și de studii polițienești.

Dr Snezana Bojanic, adjuncta Secretariatului local pentru sănătate, pr. Vojvodina, Novi Sad.

Biljana Delic, șefa Departamentului Planificare și dezvoltare, Secretariatul local pentru sănătate, pr. Vojvodina, Novi Sad.

Palimir Tot, adjunctul Secretariatului provincial pentru politici sociale, demografice și egalitate de gen, pr. Vojvodina, Novi Sad.

Milka Budakov, adjunctul Secretariatului provincial pentru politici sociale, demografice și egalitate de gen, pr. Vojvodina, Novi Sad.

Prof. dr. Dr. Djordje Petrovic, ginecolog, obstetrician, adjunctul directorului Clinicii de Obstetrică și ginecologie.

Assist. **Stevan Milatovic**, MD, PhD, ginecolog obstetrician, specialist în fertilitate și sterilitate.

Ksenija Kričković Pele, asistentă socială.

Mirjana Stolic Jovancevic, asistentă medicală, Departamentul Obstetrică și Ginecologie.

Dr Dusan Vapa, Director, medic legist, Centrul de criminalistică, toxicologie și genetică moleculară, pr. Vojvodina.

Danica Todorov, coordonatoarea Centrelor pentru victimele violenței sexuale.

Milorad Susnjic, șeful Inspectoratului de poliție, Novi Sad.

În perioada 21-25 octombrie, Centrul Internațional „LA STRADA”, în parteneriat cu UN Women Moldova, cu suportul Ambasadei Suediei, a organizat vizita de studiu în Serbia. În cadrul schimbului de experiență au fost implicate cele mai înalte autorități ale Republicii Serbia, precum și reprezentanți ai autorităților locale, provincia autonomă (PA) Vojvodina, care sunt relevante pentru domeniul prevenirea și combaterea violenței în bază de gen.

Serbia a ratificat Convenția de la Istanbul la 30 octombrie 2013. În 2016 a fost aprobată Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, care a intrat în vigoare la 1 Iunie 2017. Legea prevede atât responsabilitățile autorităților, cât și cele ale organizațiilor de a asigura măsuri eficiente de prevenire, dar și măsuri de protecție și asistență pentru victime, asigurate urgent, prompt și eficient. Legea este aplicabilă pentru toate formele de violență în familie, precum și alte forme de violență în bază de gen, prevăzute de

Rezultatele vizitei de studiu

Convenția de la Istanbul. În 2016 a fost introduse amendamente la Codul penal și au fost recunoscute ca infracțiuni: stalking, căsătoria forțată, mutilarea genitală a femeilor și hărțuirea sexuală.

Pe parcurs, în Serbia au fost elaborate o serie de protocoale generale și sectoriale. Iată care sunt cele mai relevante dintre ele.

Protocolul general de colaborare a Instituțiilor și entităților în cazurile de violență în familie și violență din partea partenerului intim (2011), care este fundamentul abordării multisectoriale și acțiunilor coordonate ale instituțiilor în cazurile de violență în bază de gen. Acest protocol a stabilit un sistem unic, uniform, comprehensiv, de suport și protecție a femeilor, supraviețuitoarelor care au suferit în urma diferitelor forme de violență, oferind ghidare specialiștilor pentru acțiuni concrete în cazurile de violență în bază de gen, calificând acest fenomen ca și o încălcare a drepturilor omului și

o discriminare față de femei.

Protocolul special al Ministerului Muncii, Politicii Sociale (2013), care stabilește procedurile interne ce sunt implementate de Centrele de bunăstare socială, scopul cărora este de a curma imediat violența, a preveni recidivele de violență, de a asigura securitatea victimei și a-i satisface nevoile elementare pentru viață, precum și de a încuraja victima să ia decizii responsabile pentru viața fără violență cu sau fără suport. Acest protocol stabilește de asemenea crearea echipelor din cadrul Centrelor de bunăstare socială, rolul de coordonator al centrelor la nivel local. În calitate de coordonator Centrele de bunăstare socială intervin când este necesară protecția victimelor, implică alți factori de decizie de la nivel local, scopul fiind asigurarea tuturor formelor de ajutor și asistență de care au nevoie victimele.

Protocolul special al Ministerului Afacerilor Interne (2013) stabilește acțiunile pe care trebuie să le întreprindă poliția în ca-

zurile de violență în familie, din momentul sesizării despre caz, cu scopul de a proteja victima. La fel este standardizat modul de instruire a polițiștilor, care intervin în cazurile de violență în bază de gen, de referire a victimelor la sistemul de asistență și protecție. Tot în cadrul acestui protocol este descris și mecanismul de colaborare cu alte instituții competente, este reglementat modul de implementare, monitorizare al acestuia, dar și modalitate de documentare a cazurilor de violență în bază de gen.

Protocolul special al Ministerului Sănătății (2010) este destinat angajaților din sistemul de sănătate, la toate nivelele și pentru toate tipurile de servicii medicale. El definește procedurile și rolul lucrătorilor medicali în cazurile de violență în familie și violență față de femei, precum și activitățile de prevenire și intervențiile pe care medicii trebuie să le întreprindă pentru a asigura un răspuns prompt și adecvat în cazurile de violență

față de femei. Au fost realizate training-uri pentru lucrătorii medicali cum să implementeze acest protocol.

Protocolul special pentru Justițieri (2014), care ghidează instanțele de judecată și procurorii publici cum să acționeze în cazurile de violență în familie, respectând independența puterii judecătorești și legislația. Este obligatoriu ca autoritățile judiciare să acționeze cu „atenție specială” în cazurile de violență în familie. De asemenea, protocolul definește obligația autorităților judiciare de a informa și educa toți funcționarii sistemului judiciar cu privire la problemele de violență în familie, prin cooperarea cu alte părți interesate și responsabile de protecție și organizarea training-urilor de către Academia Judiciară. În plus, protocolul stabilește obligația instanțelor de judecată să țină evidența statistică a cazurilor de violență în familie, precum și să emită instrucțiuni pentru profesioniștii din domeniu în scopul de a le

oferi cunoștințe de bază despre fenomenul violenței împotriva femeii în relațiile familiale și între partenerii intimi.

În perioada după ratificarea Convenției de la Istanbul au fost elaborate și alte documente strategice, cum ar fi **Strategia Națională pentru Egalitate de Gen 2016-2023 și Planul de acțiuni 2016-2018** privind implementare acesteia. La nivel local a mai fost elaborat un program pentru protecția femeilor împotriva violenței în familie și a violenței din partea partenerului intim și alte forme de violență în bază de gen 2015-2020. Este primul document elaborat de autoritățile PA Vojvodina, cu aceleași noțiuni din Convenția de la Istanbul.

După aprobarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Guvernul Serbiei a creat Consiliul pentru prevenirea violentei în familie, competența căruia este de a monitoriza implementarea legii și îmbunătățirea coordonării privind prevenirea și protecția

eficientă față de toate formele de violență față de femei, stabilite prin lege. Consiliul are 9 membri, care reprezintă ministerele de resort, alte instituții ale statului cu competențe în acest domeniu. Reprezentantul Ministerului Justiției conduce acest Consiliu, iar cel al Ministerului Afacerilor Interne are calitatea de vice-președinte. Consiliul colectează și analizează date cu privire la cazurile de violență față de femei și alte cazuri de violență în bază de gen, la fel monitorizează măsurile întreprinse în cazurile de violență față de femei. Consiliul propune măsuri pentru îmbunătățirea activității instituțiilor cu scop de a identifica, preveni cazurile de violență, precum și de a asigura asistența și suportului necesar victimelor violenței în bază de gen. Consiliul informează publicul general despre constatările efectuate și recomandările propuse în acest domeniu. Ministerul Justiției asigură Consiliul cu resurse administrative, tehnice și expertiză.

După aprobarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, în toate procuraturile au fost create grupe de coordonare și cooperare. Membrii, modul de lucru și alte aspecte legate de aceste grupuri sunt reglementate de un Regulament special de procedură (2016), în timp ce drep- turile și obligațiile autorităților competente și modul de co- operare este definit de Manu- alul de cooperare. În fiecare in- spectorat de poliție sunt numiți ofițeri de poliție care au finalizat pregătirea specializată cum să intervină în cazurile de violență față de femei și în fiecare procu- ratură există procurori adjuncți care au finalizat instruirea spe- cializată pentru îndeplinirea sarcinilor legate de prevenirea violenței în familie și urmărirea penală a făptuitorilor în cazuri- le de violență în bază de gen. În Serbia agenții de poliție de sex feminin specializați în com- baterea violenței în familie con- stituie 1/3 dintre angajați, iar tendința de a specializa în acest domeniu colaboratori de poliție

femei este una constantă. În general, și în instanțele de ju- decată există o specializare a judecătorilor, care au trecut prin programe speciale de instruire în conformitate cu Legea pen- tru prevenirea și combaterea violenței în familie și violenței față de femei. În fiecare centru pentru asistență socială, șeful centrului desemnează o echipă de experți din rândul angajaților pentru asistența în prevenirea violenței în familie și acordă sprijin victimelor. În toate insti- tuțiile indicate mai sus există persoane de legătură, desem- nate, care asigură schimbul de informație și date importante pentru prevenirea și com- baterea violenței față de femei, dar și pentru condamnarea făp- tuitorilor, programe de corecție pentru agresori și acordarea de sprijin și protecție victimelor.

Procurorul General al Repub- licii Serbia a emis Instrucțiunea obligatorie (2015) prin care în toate procuraturile Serbiei a fost desemnat un procuror respons- abil (ca punct focal) de cauzele

penale monitorizare și cooperare cu alte instituții și autorități competente în ce privește infracțiunile privind viața sexuală, împotriva familiei. În plus, a fost emisă și o altă Instrucțiune (2015) care reglementează evidența specială a infracțiunilor împotriva familiei și a infracțiunilor sexuale. Această evidență trebuie să conțină date despre făptuitor, victimă, infracțiune, măsurile întreprinse și deciziile emise de procurori și instanțele de judecată, în timp ce pentru infracțiunile din categoria instigare la ură trebuie să se explice motivul săvârșirii crimei.

Pentru a spori eficiența și a obține uniformitatea în activitatea procurorilor de implementare a Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie, Procuratorul Republicii a emis Instrucțiunea generală obligatorie privind instituirea grupurilor de coordonare și cooperare și modalitatea de colectare și transmitere a datelor referitoare la implementarea legii (2017).

Atribuțiile Procurorilor din Serbia

în contextul Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie:

- **a fost transferat rolul procurorului din represiune în prevenție;**
- **prevenirea violenței și întreprinderea măsurilor de protecție a victimei violenței.**

Procurorul atrage în proces un avocat pentru asistența victimei violenței, asistența juridică fiind gratuită necondiționat. În fiecare lună procuraturile teritoriale prezintă Procuraturii Generale a Serbiei raportul despre situația privind infracțiunile de violență.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale a emis Instrucțiunea privind responsabilitatea Centrelor de bunăstare sociale în implementarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și violenței față de femei.

Ministerul de Interne a creat Instrumentul de evaluare a riscurilor în cazurile de violență în

familie, care reprezintă o listă cu indicatori de verificare a riscurilor. În cadrul Ministerului de Interne a fost înființat Grupul de lucru pentru eliminarea violenței împotriva femeilor, a cărui activitate ar trebui, printre altele, să contribuie la stabilirea unei cooperări mai strânse între minister și ONG-urile specializate pentru femei

care oferă servicii femeilor supraviețuitoare ale violenței.

În colaborare cu ONG-ul „Centrul femeilor autonome”, Ministerul Justiției a elaborat Ghiduri pentru procurori, pentru ofițeri de poliție și pentru Centrele de bunăstare socială cum să intervină în cazuri de violență în familie, având ca obiectiv stabilirea unei cooperări cuprinzătoare care să rezulte într-o protecție eficientă a victimelor violenței în timp util.

Răspunsul Comunitar Coordonat la cazurile de Violență Sexuală

În cadrul proiectului „Stop - Protect - Help”, implementat de

Secretariatul Provincial pentru Sănătate și Centrul pentru Sprijinul Femeilor din Kikinda și finanțat de Trust Fund al ONU, au fost create centre pentru victimele violenței sexuale în șapte instituții de sănătate din PA Vojvodina (Centrul Clinic din Vojvodina și șase spitale generale).

Aceste centre oferă servicii 24/24 de ore, 7 zile în săptămână, 365 de zile în an. Centrele acționează conform instrucțiunilor propuse prin Protocolul special al Ministerului Sănătății pentru tratarea femeilor victime ale violenței, precum și în conformitate cu un manual separat pentru procedurile în cazurile de violență sexuală din centrele pentru victimele violenței sexuale din PA Vojvodina, care a fost creat în cadrul acestui proiect.

În afară de anumite servicii medicale, medico-legale oferite de instituția sanitară prin intermediul centrelor pentru victimele violenței sexuale, sprijinul juridic și psihosocial victimelor violenței sexuale și coordonarea

cu alte sectoare este realizat de angajații Centrului pentru Sprijin Femeilor, reprezentând un exemplu unic de servicii sistematice furnizate de organizațiile de femei. Serviciile sunt oferite fetelor și femeilor cu vârsta peste 15 ani și sunt complet gratuite. În perioada iulie 2016 - noiembrie 2018, de serviciile a 7 centre pentru victimele violenței sexuale au beneficiat peste 300 de fete și femei care au raportat cazuri de infracțiuni sexuale, în timp ce în 95 de cazuri a fost inițiată urmărirea penală. Acest tip de serviciu este relativ nou în Serbia și se implementează prin proiecte derulate de organizații neguvernamentale.

Din ianuarie 2019, există 3 centre de sprijin pentru victimele infracțiunilor sexuale care operează în Novi Sad, Kikinda și Zrenjanin.

Concluzii

Este foarte important ca statul să susțină serviciile specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale (în conformitate cu prevederile Convenției de la Istan-

bul).

Asistența psihosocială victimelor infracțiunilor sexuale este oferită de organizațiile neguvernamentale de femei.

Asigurarea cu servicii specializate pe întreg teritoriul țării (crearea unor mecanisme viabile privind asigurarea accesului la servicii specializate pentru victime, indiferent de regiunea geografică a țării) este o prioritate primordială.

Întrucât serviciile specializate (Centrele pentru sprijinul femeilor) sunt relativ noi, este importantă promovarea lor, informarea publicului larg despre existența unor astfel de servicii.

O problemă de actualitate este informarea și educarea populației despre ce este violența sexuală și încurajarea femeilor să raporteze cazurile de violență sexuală și să solicite ajutor/suport.

Se cuvine a nu neglija asigurarea protecției identității victimelor infracțiunilor sexuale,

oferind femeilor din comunitățile mici posibilitatea să beneficieze de servicii specializate, evitând victimizarea secundară și stigmatizarea din partea membrilor comunității.

Este necesară educarea permanentă a tuturor profesioniștilor care au obligația de a acționa în cazuri de violență sexuală pentru a reduce nivelul prejudecăților și stereotipurilor față de victimele violenței sexuale.

Sugestiile participanților din Republica Moldova la vizita de studiu

Modelul sârb al serviciilor specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale este bine organizat, este unul funcțional și poate fi aplicat și în Republica Moldova.

Este eminentamente necesar să dezvoltăm servicii specializate pentru victimele infracțiunilor sexuale și în Republica Moldova (în contextul ratificării Convenției de la Istanbul).

Se cuvine să studiem toate protocoalele colegilor din Serbia

(sunt anexate la acest raport), în eventualitatea traducerii lor în limba română, cu scopul de a analiza posibilitatea preluării prevederilor relevante în contextul Republicii Moldova.

Este necesar a convoca o ședință, după ce vor fi traduse documentele, pentru a discuta propuneri și recomandări concrete.

Este posibilă aplicarea unor proceduri, chiar și în contextul actual, cum ar fi obligarea polițiștilor să însoțească victima la CML și la spital (prin dispoziții interne ale IGP).

De analizat posibilitatea implicării pe larg a medicului ginecolog în examinarea victimelor infracțiunilor sexuale. Avem exemple când medicul legist examinează persoana în prezența medicului ginecolog. Urmează să venim cu propuneri concrete și să clarificăm: ori victima este examinată de ginecolog, iar medicul legist documentează leziunile, ori se va combina examenul a 2 specialiști într-o singură cercetare.

Alte comentarii

Provocări ale colegilor din Serbia

În rândul femeilor din Serbia nu există o conștientizare suficientă despre ceea ce constituie violența sexuală. Prin urmare, sprijinul este foarte rar căutat în cazurile de expunere la această formă de violență.

Stigma asociată cu violența sexuală și frica de a fi blamată de comunitate le face pe femei

mai rezervate în căutarea sprijinului necesar, în special în comunitățile mici. Publicul larg nu este suficient informat despre existența și disponibilitatea serviciilor pentru victimele infracțiunilor sexuale.

Pe lângă toate acestea, există încă un nivel ridicat de prejudecăți și stereotipuri ale profesioniștilor față de victimele violenței sexuale, precum și față de organizațiile specializate de femei care oferă servicii victimelor violenței sexuale.

